

Omówienie zasadniczych rozwiązań systemowych w ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji

Wprowadzenie

Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK) to wprowadzony ustawą zbiór zasad, standardów, nowych funkcji i ról oraz procedur regulujących sposób działania różnych podmiotów (osób i instytucji) związanych z nadawaniem kwalifikacji oraz zapewnianiem ich jakości.

Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt, że ustawa o ZSK nie tworzy żadnych nowych instytucji, a występujące w tekście ustawy określenia takie jak „instytucja certyfikująca” albo „podmiot zewnętrznego zapewniania jakości”, są nazwami oznaczającymi określone funkcje. Na przykład funkcję instytucji certyfikującej pełni każda okręgowa komisja egzaminacyjna (OKE). Jedynym ciałem, które utworzyła ustawa o ZSK jest Rada Interesariuszy ZSK (organ opiniodawczy - doradczy przy ministrze koordynatorze ZSK).

Ogólny schemat rozwiązania systemowego w ZSK jest następujący:

- Wszystkie kwalifikacje włączone do ZSK są wpisane do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (ZRK)
- Każda kwalifikacja włączona do ZSK musi być opisana w określony sposób i mieć przypisany poziom PRK (Polskiej Ramy Kwalifikacji),
- Poziom PRK wynika z porównania wymagań dla kwalifikacji z charakterystykami poziomów w PRK,
- Kwalifikację włączoną do ZSK można nadać wyłącznie na podstawie pozytywnego wyniku walidacji (sprawdzenia czy wymagane efekty uczenia się są osiągnięte),
- Kwalifikacje włączone do ZSK mogą nadawać wyłącznie instytucje uprawnione przez właściwego ministra, lub w przepisach prawa,
- Każda instytucja nadająca kwalifikacje włączone do ZSK (instytucja certyfikująca) jest objęta wewnętrznym i zewnętrznym zapewnianiem jakości - zasady zapewniania jakości określa ustawa o ZSK,
- Funkcję podmiotu zewnętrznego zapewniania jakości powierza minister właściwy dla danej kwalifikacji
- Ministrowie właściwi sprawują nadzór nad jakością nadawania kwalifikacji należących do ich działów administracji rządowej (ustawa daje ministrom skuteczne instrumenty nadzoru),
- funkcjonowanie ZSK jest koordynowane przez Ministra Edukacji Narodowej.

Poniżej przedstawiono ważniejsze informacje dotyczące głównych elementów rozwiązania systemowego:

1. Kwalifikacji włączonych do zintegrowanego systemu
2. Polskiej Ramy Kwalifikacji
3. Standardów opisywania kwalifikacji
4. Przypisywania poziomu PRK kwalifikacjom
5. Walidacji i certyfikacji
6. Zapewniania jakości nadawania kwalifikacji
7. Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji
8. Nadzoru w zintegrowanym systemie kwalifikacji
9. Koordynacji Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji

1. Kwalifikacje włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji

Ustawa zawiera podstawową definicję kwalifikacji. W definicji tej wyraźnie zostało powiedziane, że nie jest sprawą zasadniczą, w jaki sposób człowiek się uczy, natomiast decydujące znaczenie ma to, co człowiek ubiegający się o kwalifikację naprawdę umie (efekty uczenia się) oraz sprawdzenie tego przez uprawnioną instytucję.

Zgodnie z ustawą w zintegrowanym systemie mamy „kwalifikacje pełne” nadawane wyłącznie w ramach systemów oświaty i szkolnictwa wyższego - po ukończeniu określonych etapów kształcenia (np. świadectwo maturalne, licencjat, dyplom magisterski), oraz „kwalifikacje częściowe”, czyli wszystkie pozostałe (np. prawo jazdy, zaświadczenie potwierdzające kwalifikację „biegły rewident” itp.).

Zintegrowany system obejmuje trzy rodzaje kwalifikacji:

- Kwalifikacje w oświacie oraz w szkolnictwie wyższym - nadawane na podstawie ustaw regulujących działania systemu oświaty oraz systemu szkolnictwa wyższego. Będą to kwalifikacje pełne oraz kwalifikacje częściowe (kwalifikacje wyodrębnione w zawodach szkolnych). Ten rodzaj kwalifikacji jest włączony do ZSK z mocy ustawy;
- Kwalifikacje „uregulowane”, które są nadawane na podstawie innych przepisów prawa (poza formalną edukacją). Są to wyłącznie kwalifikacje częściowe. Ustawa nałożyła na wszystkich ministrów obowiązek dokonania przeglądu kwalifikacji uregulowanych należących do ich działów administracji rządowej, w celu ustalenia, które z nich powinny być włączone do zintegrowanego systemu;
- Kwalifikacje „rynkowe” nadawane bez podstawy w przepisach powszechnie obowiązującego prawa. Są to również wyłącznie kwalifikacje częściowe.

O włączeniu do ZSK kwalifikacji uregulowanych oraz kwalifikacji rynkowych należących do określonego działu administracji rządowej decyduje minister odpowiedzialny za dany dział. W ustawie są przepisy określające sposób włączania kwalifikacji uregulowanych i rynkowych do tego systemu. Są także przepisy na okres przejściowy umożliwiające szybkie włączenie do ZSK kwalifikacji uregulowanych, które istniały przed wejściem w życie ustawy.

2. Polska Rama Kwalifikacji

Ustawa wprowadziła Polską Ramę Kwalifikacji (PRK). W Polskiej Ramie Kwalifikacji wyróżnia się 8 poziomów określonych przez ogólne charakterystyki efektów uczenia się. PRK ma służyć do klasyfikowania kwalifikacji włączonych do zintegrowanego systemu według poziomów, co umożliwi porównywanie (odnoszenie) kwalifikacji z różnych dziedzin - w kraju i w wymiarze międzynarodowym.

Ogólne charakterystyki efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach PRK składają się z uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia, oraz czterech charakterystyk drugiego stopnia stanowiących odpowiednie rozwinięcia charakterystyk uniwersalnych:

We ustawie są także przepisy umożliwiające tworzenie sektorowych ram kwalifikacji (SRK), stanowiących rozwinięcie charakterystyk PRK pod kątem potrzeb określonych branż (dziedzin działalności). Ustawa daje zainteresowanym środowiskom możliwość tworzenia swoich ram sektorowych natomiast do kompetencji właściwych ministrów należy podjęcie decyzji o włączeniu takiej ramy do ZSK. Pozytywna decyzja o włączeniu sektorowej ramy kwalifikacji do ZSK będzie mogła być podjęta po dokonaniu porównania charakterystyk poziomów ramy sektorowej z charakterystykami poziomów PRK.

3. Standardy opisywania kwalifikacji

Ustawa określa wymagania dotyczące zakresu i sposobu przedstawienia informacji o kwalifikacjach uregulowanych i rynkowych, w toku procedury włączania kwalifikacji do ZSK oraz w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji. Przygotowując ustawowe standardy opisywania kwalifikacji w ZSK, przyjęto założenie, że mają one obejmować informacje, które są ważne zarówno dla osób zamierzających nabywać kwalifikacje, jak i dla instytucji walidujących i certyfikujących, a także z punktu widzenia rządu odpowiedzialnego za prowadzenie polityki rozwoju.

Najważniejszą częścią opisu kwalifikacji jest przedstawienie efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji. Zgodnie z ustawą wymagane dla danej kwalifikacji efekty uczenia się przedstawiane mają być w trzech częściach, które powinny się wzajemnie dopełniać

W opisie muszą także znaleźć się wymagania dotyczące walidacji, które mają kluczowe znaczenie dla zapewniania jakości i porównywalności kwalifikacji nadawanych przez różne instytucje.

4. Przypisywanie poziomu PRK kwalifikacjom

Formalne ogłoszenie poziomu PRK przypisanego kwalifikacji uregulowanej i rynkowej należy do kompetencji ministra właściwego dla danej kwalifikacji. Podstawą dla przypisania poziomu

PRK do kwalifikacji jest rekomendacja zespołu ekspertów powołanego przez właściwego ministra w celu porównania efektów uczenia wymaganych dla kwalifikacji z charakterystykami poziomów PRK. Rekomendacja zespołu ekspertów jest dla ministra wiążąca.

Zespoły ekspertów dokonują porównania efektów uczenia się z charakterystykami poziomów PRK zgodnie z określoną procedurą. Najważniejszym elementem przy określaniu poziomu PRK dla danej kwalifikacji jest odniesienie kluczowych efektów uczenia się do najbardziej odpowiadających im zapisów w charakterystykach poziomów PRK.

5. Walidacja i certyfikacja kwalifikacji uregulowanych i rynkowych

W ZSK podstawową zasadą jest, że kwalifikacje włączone do zintegrowanego systemu nadają wyłącznie instytucje posiadające uprawnienie do certyfikowania. Uprawnienia do certyfikowania albo wynikają wprost z przepisów prawa, albo są nadane przez ministra właściwego dla danej kwalifikacji zgodnie z przepisami ustawy o ZSK. Kwalifikacje nadaje się wyłącznie na podstawie pozytywnego wyniku walidacji wymaganych dla danej kwalifikacji efektów uczenia się.

Ustawa o ZSK zawiera przepisy umożliwiające akumulowanie i przenoszenie osiągnięć. Osiągnięcia walidowane w różnym miejscu i czasie będą mogły być podstawą nadania kwalifikacji.

6. Zapewnianie jakości nadawania kwalifikacji uregulowanych i rynkowych

Ustawa o ZSK stanowi, że walidacja i certyfikowanie (w każdej instytucji) muszą być objęte wewnętrznym i zewnętrznym systemem zapewniania jakości.

Instytucja certyfikująca ma opracować wewnętrzny system zapewniania jakości zgodnie z przepisami ustawy. Wewnętrzny system zapewniania jakości oddziałuje na zasady postępowania, procedury, metody oraz rozwiązania organizacyjne.

Celem wewnętrznego systemu zapewniania jakości w instytucji certyfikującej jest zapewnianie poprawności oraz doskonalenie walidacji i certyfikowania. Służyć temu ma:

- stosowanie rozwiązań zapewniających odpowiednie rozdzielenie procesów kształcenia i szkolenia od walidacji;
- stałe monitorowanie i bieżąca ocena walidacji i certyfikowania;
- okresowa ewaluacja wewnętrzna walidacji i certyfikowania.

Według ustawy zewnętrzne zapewnianie jakości wobec instytucji certyfikującej ma polegać na:

- monitorowaniu wewnętrznego systemu zapewniania jakości stosowanego w instytucji certyfikującej;
- okresowej weryfikacji spełniania przez instytucję certyfikującą wymagań określonych w ustawie;
- okresowej ewaluacji zewnętrznej - procesów walidacji i certyfikowania w instytucji certyfikującej oraz funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości w tej instytucji.

Funkcje podmiotu zewnętrznego zapewniania jakości powierza minister właściwy dla danej kwalifikacji. Listę podmiotów uprawnionych do zewnętrznego zapewniania jakości prowadzi Minister Edukacji Narodowej.

7. Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji

Ustawa wprowadziła również Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK) jako publiczny rejestr funkcjonujący w systemie teleinformatycznym. Rejestr obejmuje wszystkie kwalifikacje włączone do ZSK. ZRK jest rejestrem jawnym, gromadzone informacje o kwalifikacjach są powszechnie dostępne za pośrednictwem portalu internetowego. Dane o kwalifikacjach mają być systematycznie aktualizowane. ZRK jest prowadzony przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)

Do zadań PARP jako instytucji prowadzącej ZRK należy m.in.:

- Dokonywanie wpisów i aktualizacji wpisów w ZRK dotyczących kwalifikacji włączonych do ZSK, instytucji certyfikujących oraz podmiotów zewnętrznego zapewniania jakości;
- Dokonywanie oceny formalnej wniosków, składanych za pośrednictwem ZRK do ministrów, w sprawach dotyczących kwalifikacji;
- Prowadzenie portalu ZSK w części dotyczącej Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji.

Ponadto PARP ma zbierać dane statystyczne o liczbie wydanych certyfikatów (obowiązek przesyłania tych danych spoczywa na instytucjach certyfikujących). W PARP mają być również gromadzone i przechowywane (przez 12 lat) sprawozdania oraz raporty z ewaluacji instytucji, które nadają kwalifikacje. Do zadań PARP będzie także należeć organizowanie dialogu i wymiany doświadczeń w dziedzinie kwalifikacji oraz upowszechnianie wiedzy o systemie kwalifikacji.

8. Nadzór w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji

Według ustawy o ZSK nadzór nad walidacją i certyfikowaniem kwalifikacji uregulowanych i rynkowych włączonych do ZSK sprawują ministrowie. Każda instytucja certyfikująca raz na dwa lata przedstawia ministrowi właściwemu sprawozdanie z działalności w zakresie walidacji i certyfikacji. Podmiot zewnętrznego zapewniania jakości co trzy lata przedstawia ministrom właściwym sprawozdanie z działalności w zakresie zewnętrznego zapewniania jakości.

W ustawie o ZSK są też przepisy dotyczące przeprowadzania przez ministrów kontroli w instytucjach certyfikujących oraz w podmiotach zewnętrznego zapewniania jakości. Określone są także sytuacje, w których ministrowie mogą zastosować przewidziane w ustawie sankcje, z cofnięciem uprawnień do certyfikowania i skreśleniem z listy podmiotów zewnętrznego zapewniania jakości włącznie.

9. Koordynacja Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji

W ustawie o ZSK znajdują się przepisy ustanawiające funkcję ministra koordynatora ZSK, którym jest Minister Edukacji Narodowej. Do jego zadań jako ministra koordynatora ZSK należy m.in.:

- Projektowanie szczegółowych rozwiązań organizacyjno-technicznych dla ZSK, z uwzględnieniem planowanych kierunków jego rozwoju;
- Wspomaganie ustalania właściwości ministrów dla poszczególnych kwalifikacji;
- Monitorowanie funkcjonowania ZSK, w tym badanie karier zawodowych osób posiadających kwalifikacje nadawane w ramach systemu oświaty;
- Opracowywanie na wniosek Rady Ministrów raportów dotyczących ZSK;
- Prowadzenie portalu ZSK.

Przy Ministrze Edukacji Narodowej działa Rada Interesariuszy ZSK jako organ opiniotawczo-doradczy. Do zadań Rady Interesariuszy ZSK należy wspieranie ministra koordynatora ZSK w zapewnianiu spójności i porównywalności funkcjonujących w ramach ZSK rozwiązań.

W ustawie określono szczegółowo skład Rady Interesariuszy ZSK, zasady powoływania członków tej Rady i czas trwania ich kadencji, zasady wyłaniania przewodniczącego Rady oraz sposób działania Rady.

W składzie Rady Interesariuszy Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji są przedstawiciele: Krajowej Izby Gospodarczej, organizacji pracodawców i związków zawodowych, Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, firm prowadzących działalność w zakresie edukacji pozaformalnej, samorządów oraz ministra koordynatora ZSK.